

Pemeriksaan citra bangsa dalam sastra

Karya sastra bantu pupuk nilai dan kesedaran sehingga terbina bangsa bermaruah



ISA KAMARI

Sejarah perjuangan, pengalaman dijajah dan dibebaskan, sistem politik dan ekonomi yang dibina bersama, kesemuanya menjadi benang yang mengikat warga dalam satu nama kebangsaan.

Bangsa dalam erti ini ialah komitmen terhadap tanah air, undang-undang dan masa depan yang dikongsi.

Lapisan ketiga ialah martabat sosial iaitu buah yang menandakan mutu pohon.

Bangsa dinilai melalui akhlak dan pencapaian warganya.

Kemuliaan tidak hanya diwarisi, tetapi diusahakan melalui ilmu, jasa dan integriti.

Sebuah bangsa yang bermartabat ialah bangsa yang dihormati kerana kebijaksanaan, keadilan dan sumbangannya kepada dunia.

Maka bangsa bukan sekadar darah, bukan sekadar pasport, dan bukan sekadar gelaran.

Ia merupakan peradaban hidup yang berakar pada warisan, berdiri dalam struktur kenegaraan, dan berbuah dalam akhlak serta karya.

CITRA BANGSA: PANCARAN JIWA PERADABAN

Citra bangsa ialah wajah yang terpancar daripada dalam.

Ia terbentuk melalui artifak seperti bangunan, pakaian, seni dan warisan kebudayaan, tetapi lebih mendasar lagi melalui mentifik: nilai, pemikiran, falsafah dan kesusasteraan.

Jika artifak ialah tubuh, mentifik ialah roh.

Di sinilah sastra mengambil tempatnya yang istimewa.

Sastra bukan sekadar cerita; ia menawarkan ruang untuk sesebuah bangsa membuat renungan terhadap dirinya sendiri.

Dalam puisi dan novel, sesebuah bangsa menyoal makna keadilan, maruah, kasih sayang, pengkhianatan dan harapan.

Sastra membentuk 'jaringan tangapan' iaitu cara kita melihat dunia dan

menilai diri.

Pemeriksaan bangsa, justeru, bukan semata-mata pembangunan ekonomi atau kekuatan politik.

Ia adalah usaha berterusan memperkukuh jiwa peradaban.

Bangsa yang perkasa memiliki kesatuan rasa, kedalaman rohani, keteguhan etika, keterbukaan terhadap ilmu dan harapan yang tidak mudah padam.

Kesatuan melahirkan daya tahan. Tanpa rasa kekitaan, bangsa mudah terpecah oleh perbezaan kecil.

Dimensi kerohanian memberi makna: tanpa akar spiritual, kemajuan menjadi kosong dan rapuh.

Etika menjadi kompas; tanpa keadilan dan ihsan, kekuatan berubah menjadi penindasan.

Keterbukaan pula memastikan bangsa tidak beku dalam nostalgia, tetapi berani belajar dan berubah.

Dan harapanlah yang menggerakkan langkah, walaupun jalan penuh beluk.

SASTERA SEBAGAI LADANG PEMERKASAAN

Jika bangsa ialah pohon, maka sastra ialah tanah yang digemburkan.

Melalui kata-kata, nilai disemai; melalui cerita, watak dibentuk; melalui konflik, kebijaksanaan diuji.

Sastra yang memperkasa bangsa bukanlah sastra yang melarikan diri daripada realiti.

Ia tidak terkurung dalam dunia esoterik yang asing daripada denyut nadi masyarakat.

Sebaliknya, ia berani memandang luka, meneliti punca dan mencari jalan sembuh.

Pertama, sastra harus memupuk cinta dan kebanggaan terhadap bangsa dan negara yang bermaruah.

Bukan kebanggaan yang angkuh, tetapi kesedaran akan tanggungjawab.

Watak-watak yang mempertahankan keadilan dan maruah, menjadi cermin kepada kemungkinan terbaik dalam diri kita.

Kedua, sastra perlu menyentuh dimensi kerohanian.

Dalam zaman yang dipacu teknologi dan kecepatan maklumat, manusia sering kehilangan makna.

Sastra boleh menjadi ruang sunyi untuk bertanya: Siapakah kita di hadapan Tuhan, dan apakah erti hidup yang baik?

Ketiga, sastra mesti berakar pada etika.

Nilai kebenaran, keadilan dan ihsan tidak cukup dinyatakan.

Ia perlu dihidupkan melalui pengalaman manusia yang konkrit.

Pembaca diajak menyaksikan akibat pilihan moral, lalu belajar tanpa digurui.

Keempat, sastra hendaklah jujur. Ia tidak menutup kegagalan, tidak menapis konflik.

Kejujuran ini membolehkan pembaca menilai dengan matang dan membina kebijaksanaan.

Kelima, sastra yang memperkasa bangsa tidak tenggelam dalam pesimisme.

Ia mengakui kesulitan, tetapi tidak menyerah kepada keputusan.

Harapan ditawarkan bukan sebagai mimpi kosong, tetapi sebagai kemungkinan yang diperjuangkan.

Keenam, sastra perlu merangsang pemikiran.

Ia membuka soalan, bukan sekadar memberi jawapan.

Ia mengajak pembaca berfikir, meneroka dan berdialog dengan diri sendiri serta masyarakat.

Ketujuh, sastra wajar dinamis dan terbuka kepada ilmu.

Penemuan sains, perbahasan falsafah dan perubahan sosial boleh ditunai dalam naratif agar karya menjadi medan pertemuan pelbagai disiplin.

Kelapan, sastra perlu berakar pada tradisi tanpa terbelenggu olehnya.

Pantun, peribahasa dan syair menyimpan kebijaksanaan lama.

Nilai ini boleh diberi nafas baharu agar terus menyala dalam zaman berbeza.



Sastra buka ruang untuk sesebuah bangsa membuat renungan dan menyoal makna keadilan, maruah, kasih sayang, pengkhianatan dan harapan. – Foto IQBAL FAIZAL

Kesembilan, sastra boleh berangkat dari kampung dan kota setempat, tetapi suaranya harus mampu bergema secara sejagat.

Yang lokal memberi warna; yang universal memberi makna luas.

PERSOALAN BANGSA IALAH PERSOALAN MANUSIA

Pada akhirnya, persoalan bangsa kembali kepada persoalan manusia.

Bangsa ialah himpunan manusia yang berkongsi ingatan, nilai dan cita-cita.

Jika manusianya lemah akhlak dan dangkal fikiran, bangsa akan layu walaupun bangunannya tinggi.

Jika manusianya berilmu, beretika dan berjiwa besar, bangsa akan tegak walau diuji.

Sastra tidak dapat menggantikan dasar ekonomi atau strategi politik.

Namun ia mampu membentuk jiwa yang melahirkan dasar dan strategi itu.

Dalam kesunyian membaca, sesebuah bangsa merenung dirinya.

Dalam keindahan kata, bangsa menemui cemrinnya.

Maka pemeriksaan bangsa melalui sastra ialah kerja halus dan panjang.

Ia bukan ledakan seketika, tetapi pengolahan jiwa secara beransur-ansur.

Setiap karya yang jujur, beretika dan berwawasan menjadi benih.

Jika benih itu ditanam dalam tanah

kesedaran yang subur, pohon bangsa akan tumbuh kuat, berakar dalam tradisi, berbatang dalam kenegaraan, dan berbuah dalam martabat kemanusiaan.

► Penulis telah menghasilkan 12 novel, tiga kumpulan puisi, sekumpulan cerpen, sebuah buku mengenai puisi Melayu Singapura, sekumpulan skrip teater dan lirik bagi tiga album lagu. Novel-novelnya telah diterjemah ke bahasa Inggeris, Turkey, Urdu, Arab, Bahasa Indonesia, Jawi, Russia, Perancis, Sepanyol dan Mandarin. Buku esei mengenai puisi Melayu Singapura serta kumpulan puisi 'Munajat Sukma' telah diterjemah ke bahasa Inggeris juga. Beliau meraih Anugerah Penulis Asia Tenggara (2006), Pingat Budaya Singapura (2007), Anugerah Tim Seri Lanang (2009) dan Anugerah Sastra Mastera (2018). Kini beliau sedang menjalani program Doktor Falsafah di Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya. Kajian beliau adalah mengenai masalah keterasingan dan penghayatan frasat dalam novel Melayu Singapura pilihan.